
A, Á

aasmus [aazmus] ⇨ *orv asztma*

⊙ tud lat, 'ua.' ← gör *aaszmosz* 'kilégzés, lehelés, lihegés' ← *aadzó* 'kilehel'

Lásd még ASZTMA

ab aeterno [abéternó] ⇨ örök időktől fogva

⊙ lat, 'ua.': *ab* 'le, el, -tól' | *aeternum* 'örökkévalóság' ← *aeternus*, ered. *aeviternus* 'örök' ← *aevum* 'kor, korszak, öröklét'

abaddon ⇨ *vall* a Bibliában a halottak birodalma, illetve az angyal, aki az alvilág mélysége felett uralkodik

⊙ héb, 'pusztulás'

abakteriális ⇨ *orv* nem baktérium (hanem más mikroorganizmusok) okozta (fertőzés)

⊙ tud lat *abacterialis* 'ua.': gör *a-* 'nem' | lásd BAKTÉRIUM

abakusz ⇨ *mat* ókori görög számoló tábla (amelyet finom porral hintettek be, hogy írni lehessen rá)

⇨ *ép* oszlopfő vagy pillérfő felső, négyzetes vagy kerek záróeleme

⊙ lat *abacus* ← gör *abaksz*, *abakosz* 'szavazatszámoló tábla, deszkalap' ← (?) héb *abhák* 'por'

abalienáció † ⇨ *jog* eladás, elidegenítés

⇨ *jog* eltulajdonítás, sikkasztás

⊙ lat *abalienatio* 'ua.' ← *alienare*, *abalienatum* 'idegen kézbe ad': *ab-* 'el' | *alienare* 'tulad rajta, idegenné tesz' ← *alienus* 'másé, idegen' ← *alius* 'más'

Lásd még ALIBI

abandon † ⇨ lemondás, átengedés

⇨ *haj* hajó elhagyása a tengeren (kapitány, tisztek részéről)

⇨ *ker* a hajórakomány átengedése a biztosítónak a kártérítés kifizetése ellenében

⊙ fr *abandon* 'elhagyás' ← régi fr *à bandon* 'szabadjárva, vki hatáskörébe': *à* ← lat *ad* '-hoz' | népi lat *bannum*, *bandum* 'rendelet, határozat' ← ófn *ban* 'idézés, tilalom'

Lásd még BANDITA

abarognózis ⇨ *orv* a súlyérzékelés hiánya

⊙ tud lat *abarognosis* 'ua.': gör *a-* 'nem' | *bariusz* 'nehéz' | *gnószisz* 'ismeret', lásd GNÓZIS

abasia [abázia] ⇨ *orv* járásképtelenség

⊙ tud lat, 'ua.': gör *a-* 'nem' | *baszisz* 'lépés, járás' ← *bainó* 'megy, jár'

Lásd még BÁZIS

abat-jour [abazsúr] ⇨ lámpaernő

⇨ árnyékvető

⇨ *ép* rézsűben nyitott ablak, amely felülről kapja a fényt

⊙ fr, 'ua.': *abattre* 'lever, lefelé irányít', lásd ABATANT | *jour* 'nap, világosság', lásd ZSÚR

abaton ⇨ *ép* szentély görögkeleti templomban

⇨ *tört* ókori görög templomkerületnek az avatatlanok elől elzárt része

⊙ gör, 'ua.' ← *abatosz* 'megközelíthetetlen', tkp. 'járhatatlan': *a-* 'nem' | *batosz* 'járható' ← *bainó* 'jár'

Lásd még BÁZIS

abattant [abatán] ⇨ *bút* írószekrény lecsapható írólapja, visszacsúsztható fedele

⊙ fr, 'ua.', tkp. 'lecsapó' ← *abattre* 'lever, lefelé irányít': *a-* ← lat *ab-* 'le, el' | *battre* ← lat *battuere* 'üt, ver'

Lásd még BATTÉRIA

a battuta ⇨ *zene* (pontos) ütemre (adandó elő)

⊙ ol, 'ua.', tkp. 'ütésre': *a* ← lat *ad* 'rá' | *battuta* 'ütés' ← lat *battuere* 'üt'

Lásd még BATTÉRIA

abba ⇨ *vall* Isten megszólítása egyes evangéliumi szövegrészekben

⇨ *vall* papok megszólítása a görögkeleti egyházban

⊙ arámi, 'atya, atyám'

abbau ⇨ *közg* leépítés, a termelés csökkentése, létszámcsökkenés

⊙ ném *Abbau* 'ua.': *ab-* 'le, el' | *bauen* 'épít'

abbé ⇨ *vall* francia katolikus világi pap címzése, pl. *Abbé Prévoist*

⇨ † *vall* apát

⊙ fr, 'apát, világi pap' ← lat *abbas*, *abbatis* 'apát', lásd ABBA

ablende ⇨ *fényk* az objektív fényrekeszének fokozatos szűkítése, elsötétedés

⇨ *táv*k tévékép eltűnése fokozatos kisebbedéssel

⊙ ném, 'ua.': ném *ab-* 'le, el' | lásd BLENDE

abbreviatúra ⇨ rövidítés, összevonás

⊙ lat *abbreviatura* 'ua.': *ad-* 'hozzá, meg-' | *breviare* 'rövidít' ← *brevis* 'rövid'

Lásd még BREVIS

abcúg † ⇨ le vele! kotródjon! pusztuljon!

⊙ ném *Abzug* 'elvonulás, levonás': *ab-* 'el' | *ziehen*, *zog* 'húz, vonul' (a fenti jelentéskör a magyarban alakult ki)

abcúgol † ⇨ kifütyül, lehurrog, lepisszeg

⊙ lásd ABCÚG

abderita † ⇨ bárgyú, korlátolt, mucsai

⊙ lat *abderita* ← gör *Abdérítész* 'ua.', tkp. 'Abdéra lakója' (ókori thrák város, lakóit korlátoltknak tartották)

abdikáció † ⇨ *pol* lemondás (trónról), feladás
 ⇨ *hiv* leköszönés (hivatalról, tisztségről)
 ⊙ lat *abdication* 'ua.' lásd ABDIKÁL
abdikál † ⇨ lemond, leköszön (trónról, hivatalról)
 ⊙ lat *abdicare* 'ua.': *ab-* 'le, el' | *dicere* 'mond'
abdomen ⇨ *anat* altest, has
 ⇨ áll potroh
 ⊙ lat *abdomen* 'ua.' ← *abdere* 'elrak, elrejt': *ab-* 'el, félre' | *dare* 'ad'
abdominális ⇨ *orv* hasi, hastáji
 ⊙ tud lat *abdominalis* 'ua.', lásd ABDOMEN
abdominocentézis ⇨ *orv* hasüregcsapolás
 ⊙ tud lat *abdominocentesis* 'ua.': lásd ABDOMEN | gör *kentesisz* 'szúrás' ← *kenteo* '(fullánkkal) megszúr'
 Lásd még CENTRUM
abdominoszkópia ⇨ *orv* a hasüregi szervek tükrös vizsgálata
 ⊙ tud lat *abdominoscopia* 'ua.': lásd ABDOMEN | gör *szkopeo* 'néz, vizsgál'
abducens ⇨ *anat* elvezető (ideg)
 ⊙ tud lat, 'ua.' ← *abducere, abductum* 'elvezet, eltérít': *ab-* 'le, el' | *ducere* 'vezet'
 Lásd még DUCE
abdukció ⇨ *anat* terpesztő, oldalirányú izommozgás
 ⊙ tud lat *abductio* 'ua.', lásd ABDUCENS
abduktor ⇨ *anat* terpesztő, oldalirányban elmozdító izom
 ⊙ tud lat *abductor* 'ua.', lásd ABDUCENS
abecedárium ⇨ ábécéskönyv
 ⇨ *irod* olyan akrosztichon (lásd ott), ahol a versfők sora ábécérendet alkot
 ⊙ lat, 'ua.': *a-be-ce-de* 'ábécé'
abend ⇨ *számtech* rendellenes befejezés
 ⊙ ang, 'ua.' ← *ab(normal) end(ing)*, lásd ABNORMÁLIS | *end* 'befejez'
aberráció ⇨ eltérés, rendellenesség
 ⇨ *orv* nemi eltévelyedés, beteges hajlam
 ⇨ *csill* egy csillag látszólagos helyének eltolódása az égbolton (a földpálya különböző pontjairól nézve)
 ⇨ *fiz* optikai lencse vagy tükör leképezési hibája
 ⇨ *biol* az adott fajra jellemző tulajdonság megváltozása
 ⇨ *gen* változás az egyedre jellemző kromoszómák számában vagy alakjában
 ⊙ lat *aberratio* 'ua.', lásd ABERRÁNS
aberrált ⇨ *orv* rendellenes
 ⇨ *orv* beteges hajlamú
 ⊙ lásd ABERRÁNS
aberráns ⇨ rendellenes, a szabályostól vagy megszokottól eltérő, elütő
 ⊙ lat *aberrans* 'ua.' ← *aberrare, aberratum* 'eltéved, eltévelyedik': *ab-* 'el' | *errare* 'téved, tévelyeg'
 Lásd még ERRATA, ERROR
abessivus [abesszívusz] ⇨ *nyelvt* a névszóragozás határozós esete, amellyel valaminek a nem-

létét, hiányát fejezzük ki állapothatározóként (a magyarban *nélkül* névutóval)
 ⊙ tud lat, 'ua.' ← *abesse* 'távol van, nincs jelen': *ab-* 'el' | *esse* 'lenni'
abgang ⇨ *szính* a színész vagy énekes hatásvadászó, tapsot provokáló távozása a színről
 ⊙ ném *Abgang* 'távozás, lelépés': *ab-* 'el' | *gehen, gegangen* 'megy'
abgesang [abgezang] ⇨ *irod* középkori német versekben a strófát lezáró néhány soros egység
 ⊙ ném *Abgesang* 'ua.': *ab-* 'le, el' | *Gesang* 'ének' ← *singen, sang* 'énekel'
abház ⇨ (fn) Grúzia területén élő kaukázusi nép
 ⇨ e nép nyelve
 ⇨ (mn) e néphez tartozó
 ⊙ or *abhaz* 'ua.' ← *abszua* (saját név)
abhorreszkál ⇨ visszariad, undorodik (tőle)
 ⇨ elutasít
 ⊙ lat *abhorrescere* 'elborzad': *ab-* 'el' | *horrescere* 'megborzong' ← *horrere* 'borzad, retteg'
 Lásd még HORRIBILE DICTU, HORROR
abietinav ⇨ *kém* sárga gyantasav a fenyőgyanta lepárlásából, sokoldalú vegyi alapanyag
 ⊙ ném *Abietin* 'ua.': lat *abies, abietis* 'fenyőfa' | *-in* (vegyületre utaló toldalék)
ab initio [ab iníció] ⇨ *jog* kezdetől (fogva)
 ⊙ lat, 'ua.': *ab* '-tól, el' | *initium* 'kezdet', lásd INICIÁLÉ
ab instantia [ab insztancia] ⇨ *jog* a vád bizonyítatlansága miatt (felmentési formula)
 ⊙ lat, '(bizonyíték) megléte híján': *ab* 'el' | *instantia* 'jelenlét, meglét' ← *instare* 'nyomában van, jelen van, sürget': *in-* 'benne, közelében' | *stare* 'áll'
ab intestato [ab intesztató] ⇨ *jog* végrendelet, végrendekezés nélkül (hal meg)
 ⊙ lat, 'ua.': *ab* '-tól' | *in-* 'nem' | *testari, testatus* 'végrendekezik' ← *testis* 'tanú'
ab invisis [ab invízisz] ⇨ látatlanban, vaktában
 ⊙ lat, 'ua.': *ab* 'el, -ból' | *invisis* 'láthatatlan': *in-* 'nem' | *videre, visum* 'lát'
abiogén ⇨ *biol* abiogenezis útján keletkezett
 ⊙ ném *abiogen* 'ua.', lásd ABIOGENEZIS
abiogenezis ⇨ *biol* ősnemzés, élő anyag keletkezése élettelenből
 ⇨ *kém* szerves anyag keletkezése szervetlenből (kemény sugárzás hatására)
 ⊙ tud lat *abiogenesis* 'ua.': gör *a-* 'nem' | *biosz* 'élet' | lásd GENEZIS
abiotikus ⇨ *biol* az élőlények életműködésére ható, de az élettelen természethez tartozó (erő, tényező, pl. napsugárzás, hőmérséklet)
 ⊙ tud lat *abioticus* 'ua.': gör *a-* 'nem' | *biótikosz* 'az étellel kapcsolatos, életrevaló' ← *biószisz* 'élet' ← *bioó* 'él'
abiotrófia ⇨ *orv* a sejtek életképességének idő előtti elvesztése

- tud lat *abiotrophia* 'ua.': gör *a-* 'nem' | *biosz* 'élet' | *trophé* 'táplálék, fenntartás' ← *trophó* 'táplál'
- abiózis** ⇨ *biol* élettelenység
 ⇨ *biol* életképtelenség
- tud lat *abiosis* 'ua.': gör *a-* 'nem' | *biószisz* 'élet' ← *bio* 'él'
- abirritáció** ⇨ *orv* ingertelenség, az ingerek hiánya
- lat *abirritatio* 'ua.': *ab-* 'el' | lásd IRRITÁCIÓ
- abisszális** ⇨ *geol* mélytengeri, a tengerfenéken található
- ang, ném *abyssal* 'ua.' ← lat *abyssus* 'mély szakadék' ← gör *abüsszosz* 'feneketlen': *a-* 'nem' | *büsszosz* '(tenger)fenék'
- abisszikus** ⇨ *geol* mélyen fekvő, földmélyi
 ⇨ *geol* mélytengeri
- tud lat *abyssicus* 'ua.', lásd ABISSZÁLIS
- abituriens** † ⇨ érettségis, érettségiző diák
- ném *Abiturient* 'ua.', lásd ABITÚRIUM
- abitúrium** † ⇨ érettségi vizsga
- ném *Abiturium* ← újjk lat *abiturium* 'ua.', tkp. 'eltávozás' ← lat *abire*, *abitum* 'elmegey': *ab-* 'el' | *ire* 'megy'
- abjudikáció** ⇨ *jog* törvény előtti megtagadás
- lat *abiudicatio* 'ua.': *ab-* 'el' | lásd JUDIKÁL
- abjuráció** ⇨ *vall* megtagadás, visszavonás
 ⇨ nézet vagy tan megtagadása eskü alatt
- tud lat *abiuratio* 'ua.' ← *abiurare*, *abiuratum* 'esküvel tagad': *ab-* 'el' | *iurare* 'esküszik' ← *ius*, *iuris* 'jog, igazság'
- abklatsch** [abklacs] ⇨ *nyomd* dúcmásolás
 ⇨ *műv* litográfiai rajz átvitele kőre vagy cinklemezre
- ném, 'ua.', tkp. 'léontés': *ab-* 'le' | hangut *klatschen* 'csobban'
- abláció** ⇨ *geol* a föld felszínének mállása, kopása a szél és víz munkája által
- tud lat *ablatio* 'ua.', tkp. 'elhordás' ← *abferre*, *ablatum* 'elvisz': *ab-* 'le, el' | *ferre*, *latum* 'visz'
- Lásd még ABLATIVUS
- ablaktáció** ⇨ *orv* szopós csecsemő vagy állat elválasztása
 ⇨ *orv* a tej kiválasztás megszűnése az emlőben
- tud lat *ablactatio* 'ua.': *ab-* 'el' | *lactatio* 'szoptatás, tej kiválasztás' ← *lac*, *lactis* 'tej'
- ablaszt** ⇨ *növ* nem csírázó, terméketlen
- ném *ablast* 'ua.': gör *a-* 'nem' | *blaszté* 'csíra, rügy'
- ablátivus** [ablátívusz] ⇨ *nyelvt* a latin névszóra-gozás ötödik esete, határozói eset
 ⇨ *nyelvt* az eltávolodást kifejező rag vagy viszony-szó és a névszó együttese más nyelvben
- lat (*casus*) *ablátivus* 'elvivő (eset)': *abferre*, *ablatum* 'elvisz': *ab-* 'el' | *ferre* 'visz'
- Lásd még ABLÁCIÓ
- ablaut** ⇨ *nyelvt* a szótő magánhangzójának változása az indoeurópai és sémi nyelvekben a ragozás és a szóképzés folyamán, pl. ném *werfe*, *wirft*, *warf*, *geworfen* 'dob'
- ném *Ablaut* 'ua.': *ab-* 'el, félre' | *Laut* 'hang'
- ablegátus** † ⇨ *jog* megbízott, képviselő, kiküldött
 ⇨ *vall* pápai különmegbízott
- lat *ablegatus* 'ua.' ← *ablegare*, *ablegatum* 'elküld': *ab-* 'el' | *legare* 'kiküld, megbíz, meghatalmaz' ← *lex*, *legis* 'törvény, szerződés'
- ablepharia** ⇨ *orv* a szemhéj veleszületett hiánya
- tud lat, 'ua.': gör *a-* 'nem' | *blepharon* 'szemhéj' ← *blepó* 'lát'
- ablepszia** ⇨ *orv* vakság
- tud lat *ablepsia* 'ua.' ← gör *ablepszisz* 'gyenge látás, vakság': *a-* 'nem' | *blepó* 'lát'
- ablúció** ⇨ *vall* kultikus tisztaságot célzó mosakodás, lemosás, öblítés
- lat *ablutio* 'ua.' ← *abluere*, *ablutum* 'lemos': *ab-* 'le, el' | *luere* 'mos'
- Lásd még LUESZ
- abluentia** [abluentia] ⇨ *orv* hashajtó szerek
- lat tbsz seml. 'ua.' ← *abluens*, *abluentis* 'lemosó, öblítő' ← *abluere*, lásd ABLÚCIÓ
- abnegáció** ⇨ *jog* letagadás, eltagadás
 ⇨ lemondás, áldozat, áldozathozatal, áldozatkész-ség
- lat *abnegatio* 'megtagadás, elvonás' ← *abnegare*, *abnegatum* 'megtagad, elvon': *ab-* 'el' | *negare* 'tagad, nemet mond' ← *nec*, *neg* 'nem'
- abnormális** ⇨ szabálytalan, rendellenes
 ⇨ fonák, visszás, torz
 ⇨ *biz* nem épeszű, bolond
- ném *abnormal* 'ua.', lásd ABNORMIS
- abnormis** ⇨ szabálytalan, rendellenes
 ⇨ fonák, visszás, torz
- lat, 'ua.': *ab-* 'el' | *norma* 'mérték'
- abnormitás** ⇨ fonák-ság, szabálytalanság
- lat *abnormitas* 'ua.', lásd ABNORMIS
- aboleál** ⇨ *jog* hatályon kívül helyez
 ⇨ eltöröl
- lat *abolere*, *abolitum* 'megszüntet, eltöröl': *ab-* 'el-' | *ol(esc)ere* 'nő, erősödik' ← *alere* 'táplál'
- Lásd még ADOLESCENS
- abolíció** ⇨ *jog* pertörlés, semmítés
 ⇨ *jog* törvény vagy rendelet hatályon kívül helye-zése
- lat *abolitio* 'ua.', lásd ABOLEÁL
- abolicionista** ⇨ *tört* az abolicionizmus híve
- ang *abolitionist* 'ua.' ← *abolition* 'eltörlés', lásd ABLÁCIÓ
- abolicionizmus** ⇨ *tört* a rabszolgaság eltörlésé-ért küzdő mozgalom, különösen az Amerikai Egyesült Államokban a 18. század végétől
 ⇨ küzdelem más intézmény (pl. a halálbüntetés) eltörléséért
- ang *abolitionism* 'ua.' ← *abolition* 'eltörlés', lásd ABLÁCIÓ, -IZMUS
- abominábilis** ⇨ visszataszító, gyalázatos, szégyenletes